

Asia: VN/13501/2025

Lausuntopyyntö kuntien peruspalvelujen valtionosuuden 75 miljoonan euron vähennyksen kohdistamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Valtiovarainministeriö pyytää 7.7.2025 lähettämässään viestissä kunnilta lausuntoa kuntien peruspalvelujen valtionosuuden 75 miljoonan euron vähennyksen kohdistamisesta. Lausuntoa pyydetään 29.8.2025 mennessä lausuntopalvelun kautta.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosentista sekä valtionosuuteen tehtävistä määräaikaista vähennyksistä ja lisäyksistä säädetään vuosittain muuttamalla kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia (618/2021, jäljempänä valtionosuuslaki). Muistiossa käsiteltävässä esityksessä ehdotetaan säädettäväksi valtionosuuslakiin määräaikainen 32 a §. Esitys liittyy valtion vuoden 2026 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Muistiossa käsiteltävä lakiehdotus tulee olemaan osa syksyllä annettavaa hallituksen esitystä laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta. Esityksessä säädetään muista muutoksista kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen vuonna 2026.

Valtiovarainministeriö pyytää lausuntoja kertaluonteisesti toteutettavasta 75 miljoonan euron säästöstä, joka hallituksen kehysriihessä linjattiin poikkeuksellisesti valtionosuusuudistuksen alla toteutettavaksi vähentämällä noin 2 % kuntien peruspalvelujen valtionosuusrahoituksesta. Tavoitteena on, että vähennys ei valtionosuusuudistuksen alla entisestään kasvata kuntien suhteellisia eroja valtionosuuksien saajina (tasasuuruisena euroa/asukas toteutettavana se vähentäisi kuntien peruspalveluiden valtionosuusrahoitusta kuntakohtaisesti 0,6-40 %). Esitys on valtionosuusuudistuksen alla kertaluonteinen ja koskee vuotta 2026. Pysyvä 75 miljoonan euron säästön toteutustapa ratkaistaan varsinaisen valtionosuusuudistuksen yhteydessä ja se voi poiketa kuntakohtaisesti nyt esitetystä. Nyt lausuttavaksi tuotu ratkaisumalli on julkaistu riihen tiedotteessa huhtikuussa ja myös esityksen luvut on riihen linjausten pohjalta julkaistu esityksen mukaisina kevään kuntatalousohjelmassa. Valtiovarainministeriön tavoitteena on, ettei vähennys kasvata kuntien välisiä suhteellisia eroja valtionosuuksissa eikä negatiivisia valtionosuuksia ja että lakisääteiset palvelut pystytään turvaamaan.

Kohdistettu valtionosuusleikkaus valtioministeriön esittämällä tavalla tarkoittaisi Muonion kunnalle vuodelle 2026 leikkauksia – 88 347 euroa, eli -38 euroa/ asukas. Jos vos- leikkaus kohdistettaisiin samansuuruisena tasaeränä/asukas kaikkiin kuntiin, olisi euromääräinen leikkaus noin -13,43 euroa/asukas, jolloin Muonion kunnan osuus leikkauksesta vuodelle 2026 olisi noin 31 100 euroa.

Muonion kunta esittää lausuntonaan seuraavaa:

Yleisesti kunta toteaa, että se vastustaa valtionosuuksien kertaluontoista leikkausta vuodelle 2026; kertaleikkauksena valtionosuuksia leikattaisiin, mutta kuntien tehtävät eivät vähenisi mihinkään – kertaleikkausasetelmassa on olemassa lähtemätön epäsuhta, joka pahimmillaan voi vaarantaa lakisääteisten palveluiden tuottamisen tai sopeuttamistoimenpiteiden toteuttamisen.

Lausuntopyyntö on toimitettu kuntiin kesälomakauden aikana, jolloin ajankohta on valmistelun ja päätöksen kannalta vaikea. Muonion kunta toivoo, että jatkossa merkittäviin uudistuksiin varataan riittävä aika lausua, ja lausuntojen palauttamisen ajankohdiksi ei aseteta päätöksenteon kannalta haastellisia ajankohtia.

Valtiovarainministeriön esityksessä leikkaus ei kohtele kuntia tasapuolisesti, koska vaihteluväli leikkauksen vaikutuksella olisi jopa 0,6-40 %. Vaihtelu on merkittävä kuntien välillä, ja Muonion kunnalle kohdistettu euromääräinen leikkaus on suhteessa korkeahko. Esitetty leikkaustapa ei mm. huomioi kuntien erilaisia taloudellisia lähtötilanteita, ja ajaa siten jo heikommassa taloudellisessa tilanteessa olevat kunnat entistä vaikeampaan tilanteeseen. Valtiovarainministeriön ehdotettava vähennysmalli poikkeaa ns. vakiintuneesta tavasta kohdentaa valtionosuusvähennykset kuntiin asukaskohtaisesti yhtä suurina. Kuten useat kunnat tuovat ilmi, useat aiemmat nopealla aikataululla läpiviedyt valtionosuuksiin kohdistuvat muutokset on toteutettu tasaisesti €/asukas -periaatteella. Myös tämän ensi vuoteen kohdistuvan leikkauksen tulisi kohdentua samalla periaatteella.

Voidaan todeta, että valtionosuusleikkaukset heikentävät merkittävästi sekä uhkaavasti kuntien kykyä selviytyä lakisääteisistä tehtävistään, ja suurena kärsijänä leikkauksissa ovat pääsääntöisesti kuntien perusopetus ja varhaiskasvatus, joiden osuus kuntien käyttötaloudesta on merkittävin. Jos/kun valtionosuuksia leikataan, tulee tähän olla pitkäjänteinen suunnitelma, jossa samalla myös määritellään kuntien normipurkua sekä esitetään, miten toisaalta kevennetään kuntien velvoitteita leikkauksien edetessä. Tämä on ainoa kestävä tapa varmistaa ns. älykäs sopeuttaminen eli se, että vähennykset eivät aidosti kasvata kuntien välisiä suhteellisia eroja valtionosuuksissa eikä negatiivisia valtionosuuksia ja että lakisääteiset palvelut pystytään kunnissa turvaamaan. On selvää, että suunnitellut leikkaukset on kuntien katettava joko leikkaamalla palveluistaan, korottamalla taksojaan tai korottamalla verotustaan, ja ns. nopeisiin kertaeräleikkauksiin on kuntien erittäin vaikea reagoida sopeuttamismielessä talous- ja palvelusuunnitelmissaan.

Enbuska-Mäki Laura
Muonion kunta